

Analytická technika HPLC-MS/MS a možnosti jejího využití v hygieně

Šárka Dušková

HPLC-MS/MS

HPLC – high-performance liquid chromatography
vysokoúčinná kapalinová chromatografie
high-pressure liquid chromatography
vysokotlaká kapalinová chromatografie

MS – mass spectrometry
hmotnostní spektrometrie

MS/MS – tandemová hmotnostní spektrometrie
hmotnostní spektrometrie použitá dvakrát
po sobě na jeden analyt

Chromatografie

Chromatografie – separační technika pro rozdělení směsi látek mezi mobilní a stacionární fázi

Rozdělení – podle typu mobilní fáze na kapalinovou (LC) a plynovou (GC)

podle provedení na kolonách nebo v ploše (TLC, PC)

podle principu separace na rozdělovací, adsorpční, iontově výměnná, gelová permeační, afinitní, ...

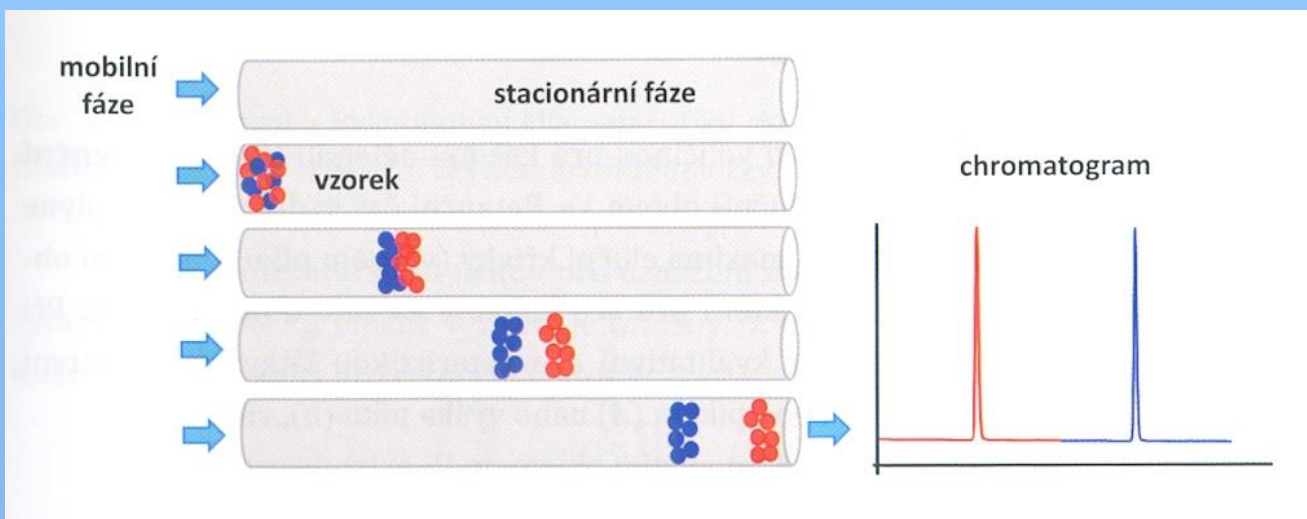
podle pracovního způsobu na eluční, frontální, vytěšňovací

podle účelu na analytickou a preparativní

Kapalinová chromatografie

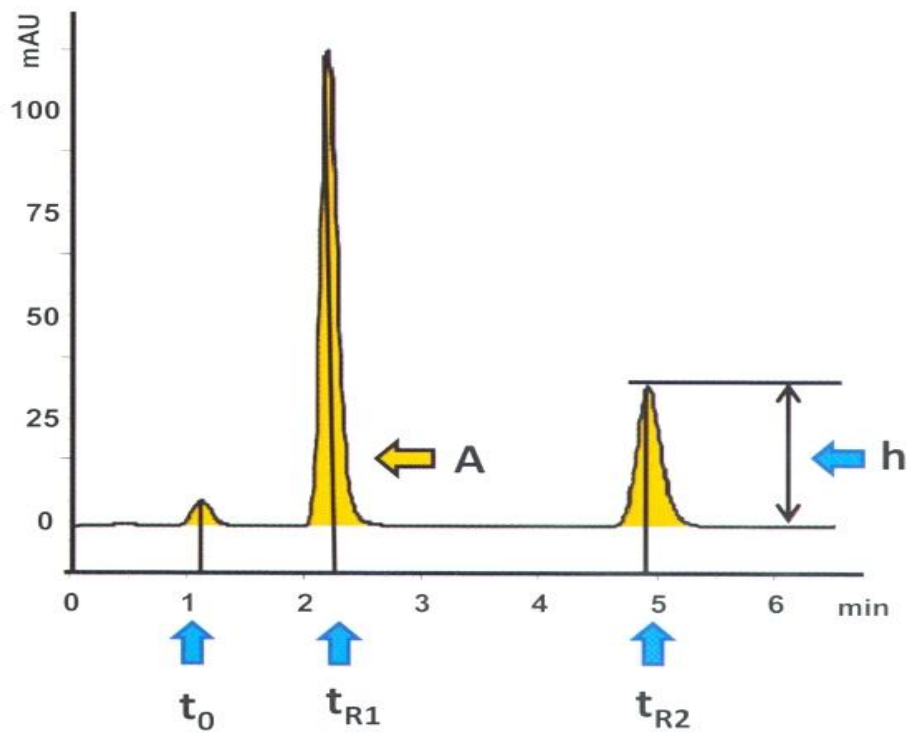
Mobilní fáze je kapalina, stacionární fáze tuhá látka nebo kapalina ukotvená na nosiči umístěná v chromatografické koloně ve formě sorbentu

Mobilní fáze protéká sorbentem, dochází k opakovanému ustavování rovnováhy dělených látek mezi mobilní a stacionární fází

Kapalinová chromatografie

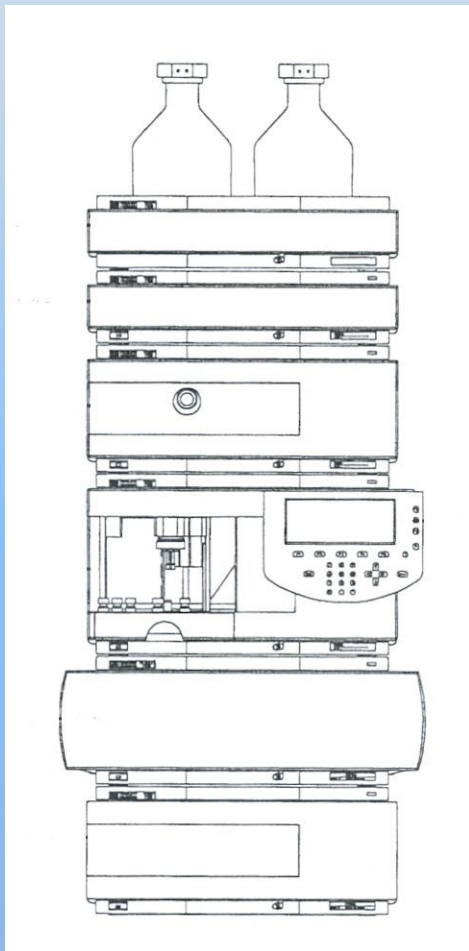
Kvalitativní a kvantitativní charakteristiky chromatografického procesu

t_R – retenční časy látek
 t_0 – retenční čas nezadržované látky
A – plocha píku
h – výška píku

HPLC

Schéma kapalinového chromatografu

Zásobník mobilních fází

Degasser

Čerpadlo

Autosampler

Oddělení kolon

Detektor

HPLC

Chromatografická kolona: kovová trubička naplněná stacionární fází, délka 20 -150 mm
vnitřní průměr 1.0 – 4.6 mm

Stacionární fáze:

Požadavky : chemicky a tepelně stabilní, nesmí reagovat s mobilní fází ani se v ní rozpouštět

Rozdělení podle typu chromatografického modu:

- normální fáze
- reverzní fáze (reversed phase)
- ionexové fáze
- gely
- afinitní fáze

HPLC

Detektor: zařízení, které monitoruje změny složení mobilní fáze měřením fyzikálních nebo chemických veličin

spektrofotometrický UV-VIS (**DAD**) – detekce založena na absorpci záření 190 – 800 nm

fluorescenční **FLD** – detekce emisního záření po excitaci primárním zářením

elektrochemický **ECD** – detekce změny hodnoty elektrické veličiny (elektrodový potenciál, proud, kapacita) vyvolané průchodem látky průtokovou celou detektoru

hmotnostní **MS** – destruktivní detektor - detekce ionty, které vznikají ionizací analytů, univerzální, vysoce selektivní a citlivý detektor, umožňuje identifikaci analytů na základě jejich hmotnostních spekter

Hmotnostní spektrometrie

Princip – separace nabitých částic (iontů) v plynné fázi v magnetickém nebo elektrickém poli

Separace podle **m/z** – poměr relativní molekulové hmotnosti (**m**) a nábojového čísla (**z**)

Využití: identifikace sloučenin (přesná hmotnost)

objasnění struktury látek

kvantifikace látek

Spektrometrie - název instrumentální metody

Spektroskopie - název nauky

Spektrometr - zařízení, které měří hodnoty m/z , a zaznamenává jejich intenzitu

Spektroskop - zařízení, které měří hodnoty m/z , záznam na fotografickou desku (první spektroskop J.J. Thomson, 1906)

Spektrofotometr

Hmotnostní spektrometrie

Schéma:

Ionizace: částicí - elektron (EI), foton (laser), urychlený atom
chemická reakce – chemická ionizace (CI), chemická ionizace za normálního tlaku (APCI)
elektrosprej – ESI
interakce s matricí – MALDI

Ionty: molekulární ionty $[M\pm e]^\pm$
(de)protonované ionty $[M\pm H]^\pm$
iontové asociáty $[M+X]^+$ ionty z mobilní fáze Na^+ , K^+ , Ag^+
fragmentové ionty vznikající štěpením kovalentních vazeb analytu

Hmotnostní spektrometrie

Schéma:

Hmotnostní analýza: separace iontů podle m/z ve vysokém vakuu
různá zakřivení dráhy letu iontů
v magnetickém nebo elektrickém poli
různá doba letu iontů ve vakuu (TOF)
různé oscilace iontů při střídání
stejnoseměrného a vysokofrekvenčního
napětí (kvadrupoly, iontové pasti)
různá frekvence cykloidálních pohybů iontů
v elektrostatickém poli (Orbitrap)

Detekce iontů: elektronový násobič, fotonásobič

Hmotnostní spektrometrie

Schéma:

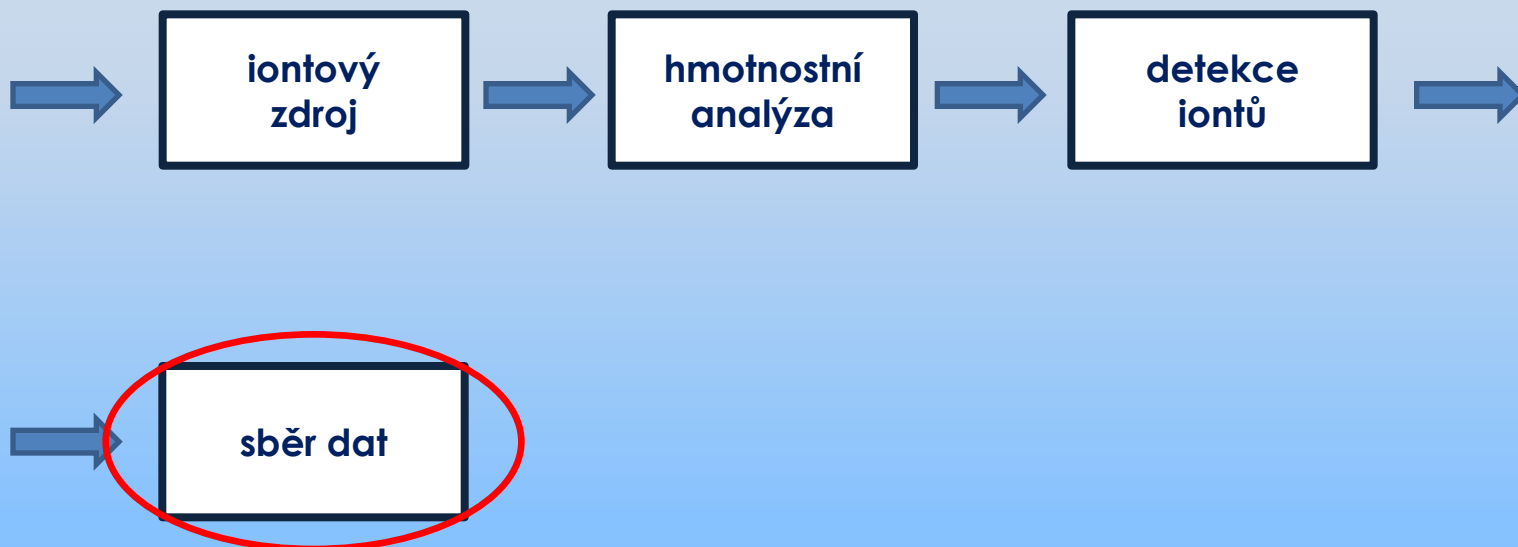

Hmotnostní analýza: separace iontů podle m/z ve vysokém vakuu
různá zakřivení dráhy letu iontů
v magnetickém nebo elektrickém poli
různá doba letu iontů ve vakuu (TOF)
různé oscilace iontů při střídání
stejnoseměrného a vysokofrekvenčního
napětí (kvadrupoly, iontové pasti)
různá frekvence cykloidálních pohybů iontů
v elektrostatickém poli (Orbitrap)

Detekce iontů: elektronový násobič, fotonásobič

Hmotnostní spektrometrie

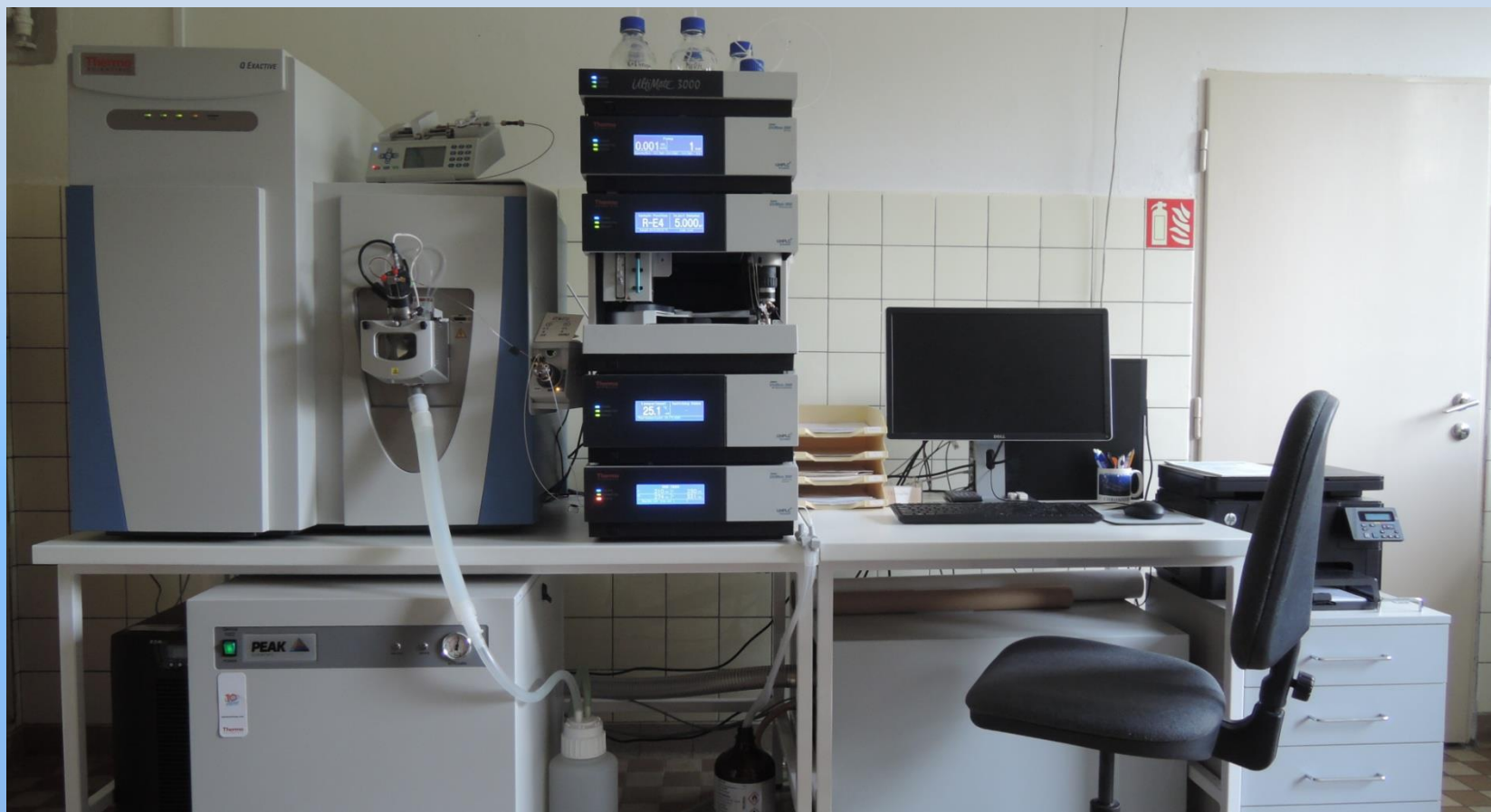
Schéma:

počítač - ovládání a ladění přístroje,
sběr, ukládání a zpracování dat,
porovnání spekter s knihovnou,
vyhledávání v internetových databázích

HPLC-MS/MS

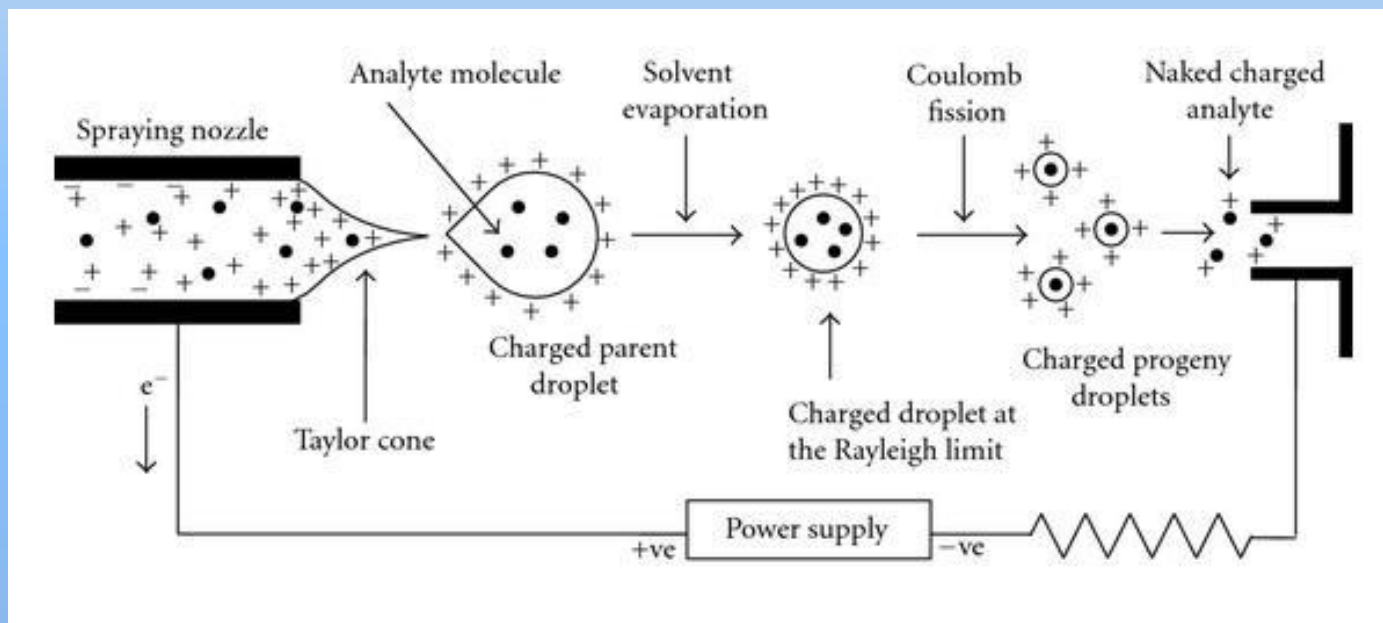
Q Exactive (Thermo Scientific)

Evropský fond pro regionální rozvoj – IOP CZ.1.06/3.2.01/11.08435

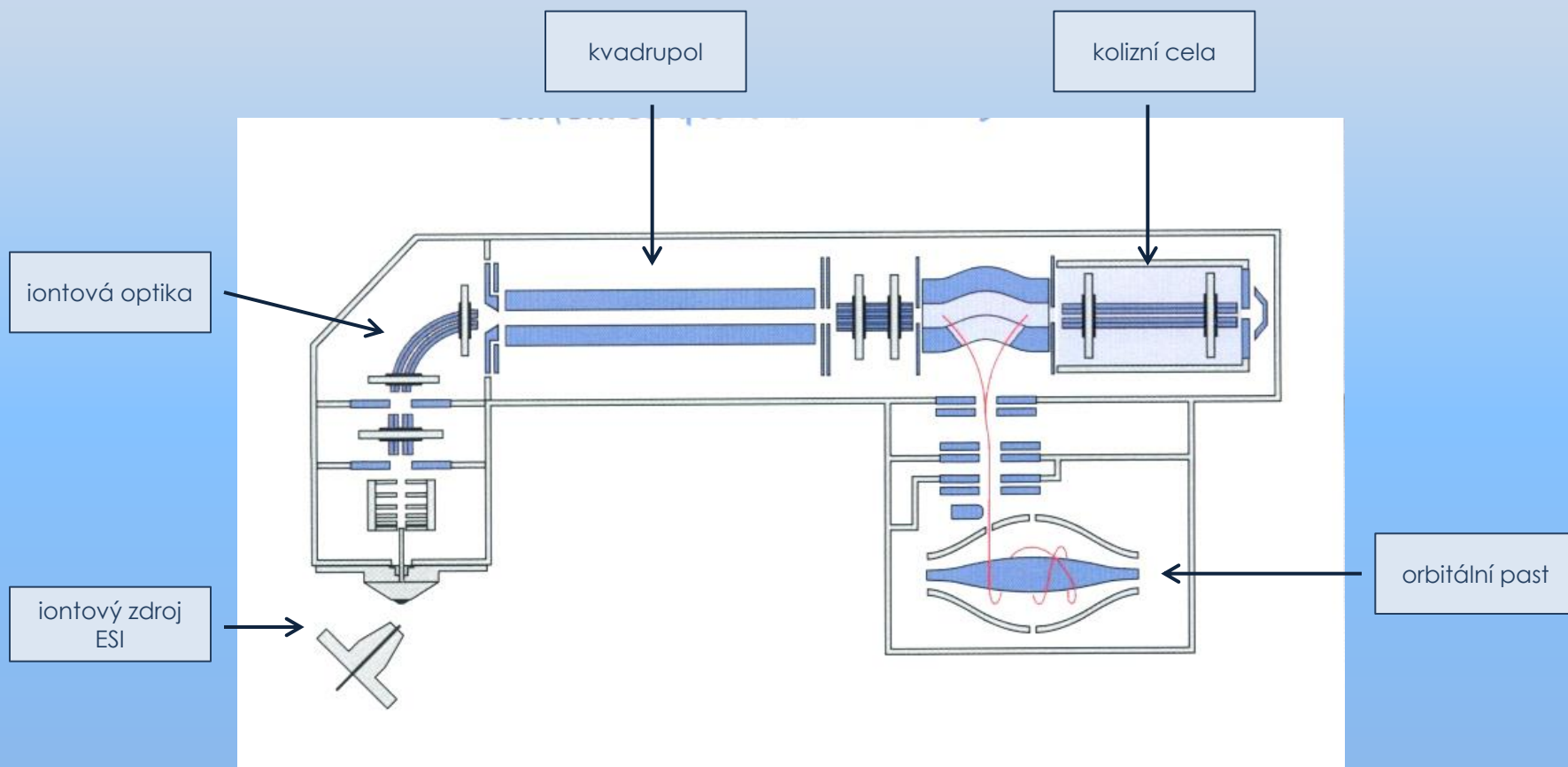
HPLC-MS/MS

Elektrosprej (ESI): měkká ionizační technika, vznik molekulárních iontů, určení molekulové hmotnosti iontových a polárních látek, vznik vícenásobně nabitých iontů – analýza velkých molekul (peptidů), mobilní fáze musí být těkavé, průtok 0,1 -1 ml/min

HPLC-MS/MS

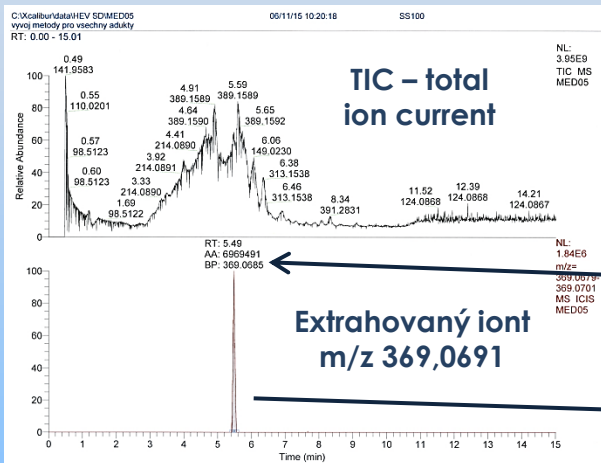
Q Exactive - schéma

HPLC-MS/MS

Stanovení HEV – adukt EO s N-koncovým valinem globinu

HE-PFPTH (1-(2-hydroxyethyl)-5-isopropyl-3-pentafluorophenyl-2-thiohydantion)

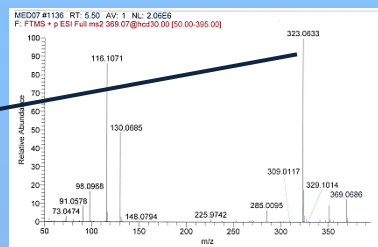
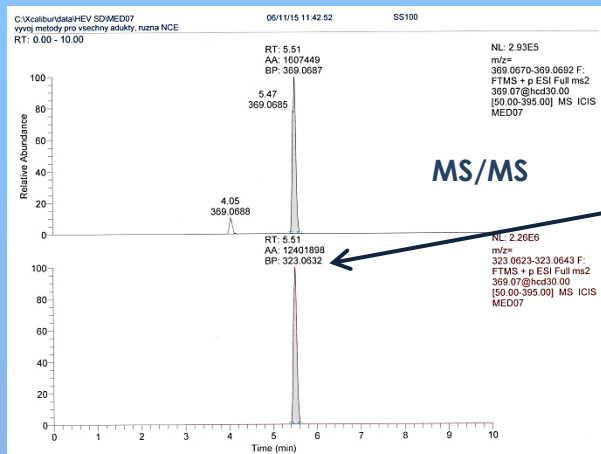
MW = 368,0618

Stanovení protonovaného iontu $[M+H]^+$

m/z = 369,0691

Prekursorový iont + kolizní energie (HCD) →
→ fragmentace → fragmentové ionty

m/z = 369,0691 → m/z = 323,0633

MS/MS spektrum

HPLC-MS/MS

Využití: analýza malých molekul (organické látky) a analýza velkých molekul (proteinů), farmaceutický a klinický výzkum (vývoj a studium léčiv, novorozenecký screening, mechanismus vzniku rakoviny a její léčby, ...), forenzní analýza (analýza léčiv a drog, prokazování dopingu, analýza tělesných pozůstatků,...), analýza životního prostředí (bromované retardéry hoření, pesticidy, léčiva, hormony, ...), analýza potravin (kontaminanty potravin pesticidy, bisfenoly, mykotoxiny, akrylamid, ...)

Rozvoj nových vědních oborů

Proteomika – studium proteinů, jejich struktury, funkcí, vlastností

Metabolomika – komplexní analýza metabolomu (kompletní sada metabolitů) organismu, informace o aktuální stavu organismu

Lipidomika – studium lipidů

HPLC-MS/MS

Typy analýz:

Cílová analýza: známe strukturu látky, ret.čas, molekulový iont, produktový iont, standard – kvantifikace analytů

Cílový screening: známe strukturu, neznáme ret.čas, molekulový iont, produktový iont – identifikace látek

Necílový screening: neznáme strukturu látky, ret.čas, molekulový iont, produktový iont – porovnání profilů podezřelého a standardního vzorku, identifikace látek unikátních pro podezřelý vzorek

Hmotnostní spektrometrie - účinný nástroj pro široké spektrum analytických úkolů

- Hardware: rychlost, citlivost, vysoké rozlišení, přesnost hmoty
- Software: rychlý software pro zpracování dat
- Knihovny spekter : identifikace, navržení možné struktury
- Analytik: analytická metoda, vyhodnocení a interpretace dat

HPLC-MS/MS

Závěr:

Současné přístroje dosahují vynikajících parametrů a generují **enormní množství dat** – většinou více než jedinec dokáže zpracovat, pochopit a využít

Podíl času na **zpracování dat** stále narůstá oproti vlastnímu experimentu

Budoucnost hmotnostní spektrometrie – rozvoj **bioinformatiky** a **tvorba multioborový týmů** – odborníci z oblasti analytická chemie , biologie, mikrobiologie, medicína, farmacie, bioinformatika

Děkuji za pozornost

L.Nováková, M.Douša: Moderní HPLC separace v teorii a praxi

J.Preisler, J.Havliš, M.Bittová, I.Benešová: Sborník 16. ročníku Školy hmotnostní spektrometrie